

Wojciech Krukar*

PAŃSTWOWA AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH W KROŚNIE

ORCID: 0009-0002-3886-271

Najstarsze nazwy wodne i utworzone na ich bazie toponimy Bieszczadów Zachodnich i Beskidu Niskiego

Przedmiotem niniejszego artykułu jest próba wyodrębnienia najstarszych poziomów nazw wodnych i terenowych, ukazanie mechanizmów ich powstawania oraz wzajemnych relacji przestrzennych w dzisiejszej nomenklaturze Bieszczadów i Beskidu Niskiego.

Sanok i Sianki, Hoczew i Huczvice, Jasło i Jaśliska, Ropa i Ropki – przykładowe pary złożone z ojkonimu i hydronimu, chociaż przestrzennie od siebie oddalone, są ze sobą ściśle powiązane. Łączą je nie tylko większe rzeki regionu – odpowiednio: San, Hoczewka (Hoczew), Jasiołka (Jasył) i Ropa – ale także bardzo podobne procesy nazwotwórcze.

Hydronimy należą do najstarszych nazw geograficznych. Zapewne największe rzeki Karpat otrzymały swoje określenia na przedpolu, a w okresach późniejszych nazwy te były przenoszone w głąb gór. Wiele z nich ma etymologie niejasne lub dyskusyjne¹.

1 Porównaj przykładowo: W. Lubaś, *O nazwie miejscowej Jasło*, „Onomastica”, t. 7, 1961, s. 121–133; J. Rieger, *Nazwy wodne dorzecza Sanu*, „Prace Onomastyczne”, nr 12, Wyd. PAN, Warszawa–Wrocław–Kraków 1969; L. Bednarczuk, *Zagadnienie przedślwiańskiej hydronimii Karpat*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie”, t. 47, „Prace Językoznawcze”, t. 2, 1973, s. 19–30; Z. Babik, *Najstarsza warstwa nazewnictwa na ziemiach polskich w granicach wczesnośredniowiecznej słowiańszczyzny*, Universitas, Kraków 2001.

* **Dr Wojciech Krukar**, pracownik Państwowej Akademii Nauk Stosowanych w Krośnie, geograf, kartograf, specjalista w zakresie nazewnictwa terenowego Karpat. Autor lub współautor 10 książek, w tym przewodników turystycznych, ponad 50 artykułów oraz 20 map turystyczno-nazwennicznych. Od ponad 30 lat społecznie zajmuje się rekonstrukcją dawnego nazewnictwa terenowego Bieszczadów i Beskidu Niskiego.

Jednak pochodzenie i znaczenie nazw w rozpatrywanym zagadnieniu nie ma znaczenia pierwszorzędne. Na plan pierwszy wysuwa się ich wiek względny – nazwy primarne są starsze od sekundarnych – oraz proces formowania się wtórnych toponimów z hydronimów. A większość tych ostatnich ma swoje kontynuacje w nazewnictwie terenowym². Przeglądając mapy topograficzne czy turystyczne można odnieść wrażenie, że nie zawsze nazwa wodna jest starsza od terenowej (miejscowej). Przykładowo, wymieniona Hoczewka ze słowotwórczego punktu widzenia jest względnie młodsza od miana Hoczew. Jednak Hoczewka nie jest nazwą pierwotną, lecz utworzoną przez kartografów dopiero w XIX wieku. W funkcjonującym obecnie zbiorze hydronimów podobnych przypadków jest dużo więcej. Nie zawsze potrafimy odróżnić, która z form danej nazwy była wyjściowa. W takich ustaleniach pomocne są najstarsze ich zapisy lub materiał pochodzący z badań terenowych.

Jednym ze starszych toponimów zbudowanych na bazie hydronimu jest zapisana w dokumencie z 1361 roku nazwa *Wysloczkie* w dorzeczu Wisłoka, we wschodnim Beskidzie Niskim. Jej kontekst jest bardzo pouczający i pozwala zrozumieć przynajmniej niektóre mechanizmy nazewnicze, które zachodziły we wczesnym etapie rozwoju stałego osadnictwa lub – być może – nawet w okresie go poprzedzającym. Fragment tego dokumentu brzmi: *król Kazimierz nadaje Piotrowi i Pawłowi, braciom rodzonym z Węgier, Węgrowm, miejsca puste zw. Wysloczkie aż do źródeł rzeki Wisłok*³. Z tego jednego zdania można wnioskować, iż:

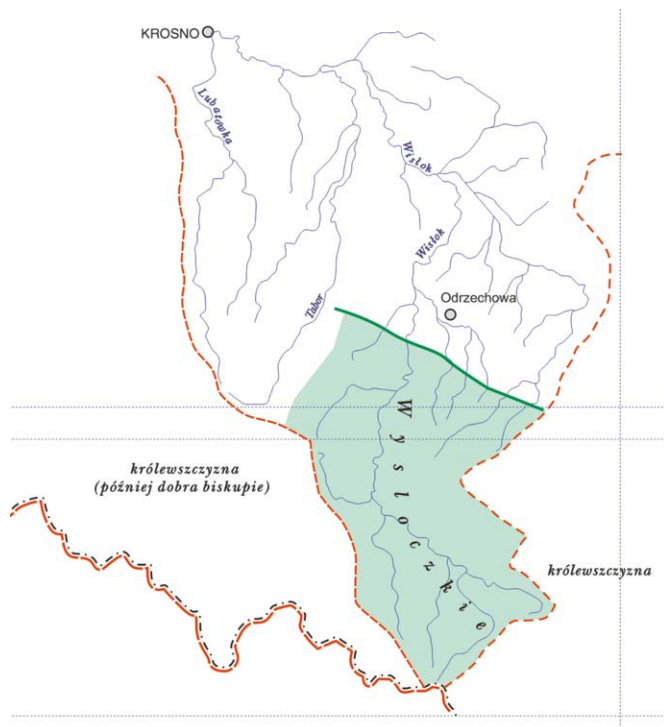
1. W tamtym czasie zlewnia górnego Wisłoka nie była zamieszkała (*loca deserta Wysloczkie*);
2. Zlewnia ta posiadała jednak nazwę, co oznacza, że była penetrowana przez człowieka. Ośrodkiem osadniczym dla tego regionu musiała być Odrzechowa;
3. Wymienione *Wysloczkie*, wszystko na to wskazuje, należy rozumieć jako Wisłoczki. Taka nazwa mówi, że powyżej Odrzechowej nie było jeszcze potrzeby odróżniania Wisłoka od jego dopływów. Wystarczyło ogólne określenie miejsca, gdzie potoki – Wisłoczki – łączą się ze sobą i tworzą jedną rzekę Wisłok (il. 1);
4. Teren o nazwie Wisłoczki musiał się zaczynać gdzieś na południe od dzisiejszych Pastwisk lub Rudawki Rymanowskiej, gdyż tam do dnia dzisiejszego zachował się taki hydronim, który desygnuje lewy dopływ Wisłoka. W 1518 roku był on określany jako *Visloczek primum*, w celu odróżnienia go od innego – *Vapiennego Visloczka*. Ten ostatni, to prawdopodobnie potok płynący przez Polany Surowicze. Hydronim ten zanikł, ale pośrednio mówi o nim nazwa lasu i potoku – Wapielnik (łem.⁴ *Wapelnyk*)⁵ (il. 2);
5. Ponadto był jeszcze trzeci Wysloczek. Mianem tym określano w dokumentach z lat 1435 i 1437 dzisiejszą wieś Wisłok Wielki, położoną nad rzeką główną rozpatrywanej

2 Por. A. Wilkoń, *Polskie nazwy miejscowe od nazw wodnych*, „Onomastica”, R. 8, 1963, z. 1–2, s. 87.

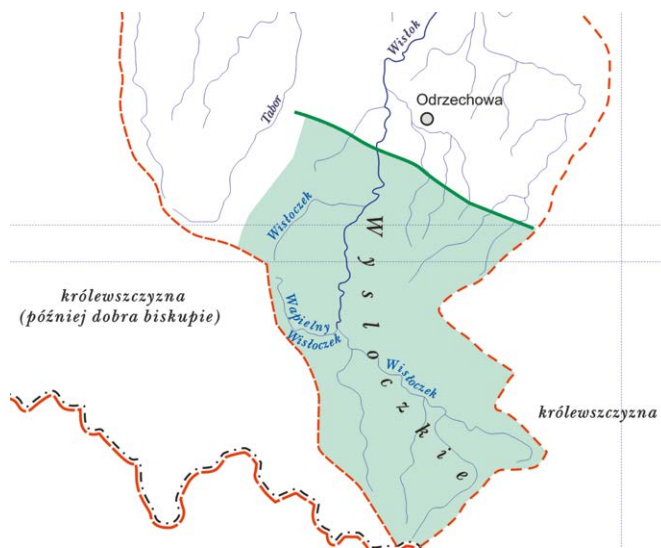
3 A. Fastnacht, *Słownik historyczno-geograficzny Ziemi Sanockiej w średniowieczu*, cz. 3, TW Societas Vistulana, Kraków 2002, s. 226.

4 łem. – łemkowskie.

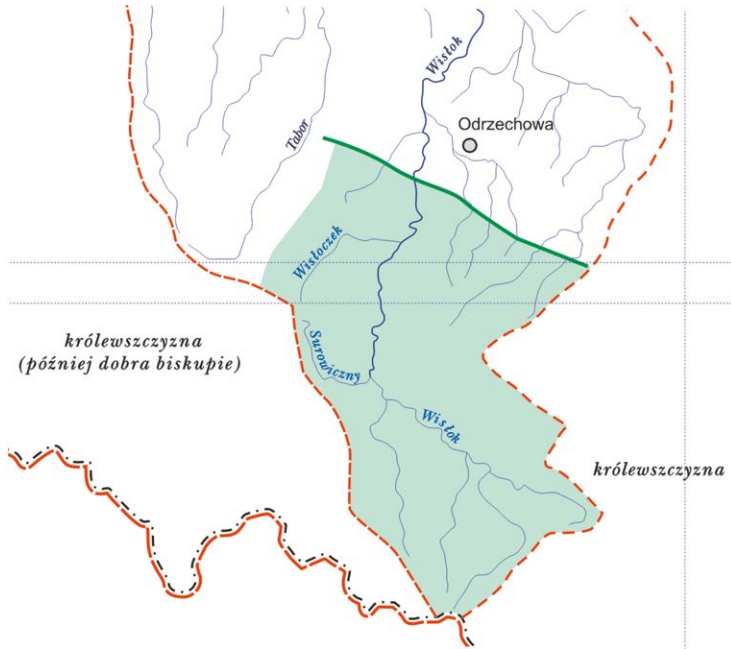
5 Wywiad korespondencyjny: Szymon Mynio (Polany Surowicze), Miastko (29.04.1991).

Il. 1. Wysloczkie – średniowieczne określenie górnej zlewni Wisłoka

Il. 2. Hydronimy typu Wisloczek w górnym dorzeczu Wisłoka

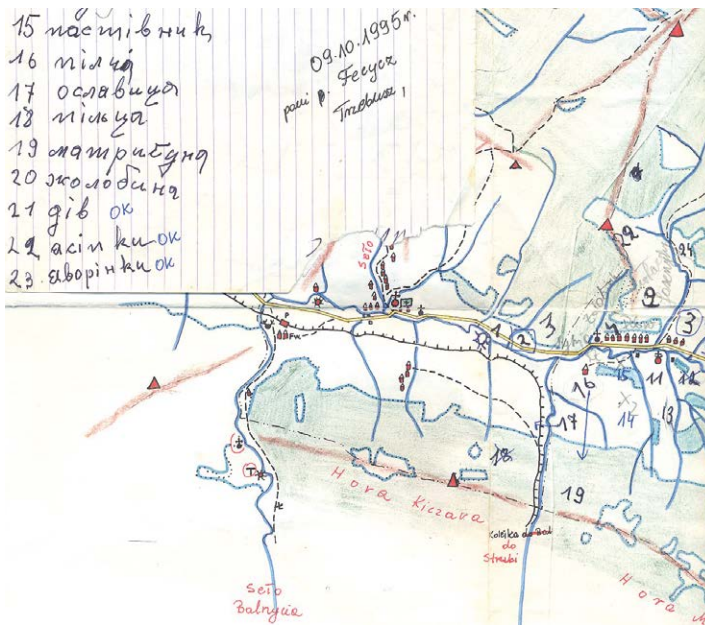
Il. 3. Zmiany hydronimii i przeniesienie nazwy Wisłok w najwyższą część dorzecza w XV w.

zlewni. Wskazuje to, że słowo Wisłok zostało przeniesione w najwyższy odcinek rzeki – według danych historycznych – dopiero w drugiej połowie XV w. (w roku 1461 – *de Wisłoka*, a w 1477 – *Vyslok*)⁶ (il. 3);

6. Przypuszczalnie gdzieś w tym okresie nazwa *Wisłoczkie* zanikła, a jedynym jej śladem we współczesnym nazewnictwie jest wymieniany Wisłoczek (*primum*), sygnujący ciek uchodzący do Wisłoka w Tarnawce.

Z powyższych ustaleń wynika, że:

1. Nazwa terenowa będąca określeniem obszaru źródłkowego rzeki, jest względem tego hydronimu formą deminutywną i pluralną: Wisłok – Wisłoczki;
2. W czasach, gdy osadnictwo zaczynało się rozwijać na przedpolu gór, w ich wnętrzu nie było potrzeby odróżniania rzeki głównej od jej dopływów. Nazwa rzeki była dopiero później przenoszona z reguły na największy ciek. Jeżeli było kilka podobnych cieków w jednej zlewni, rozróżniano je dodatkowymi określeniami, np. Wisłoczek Pierwszy, Wisłoczek Wapienny. Dość powszechnym zjawiskiem, chociaż w omawianej części Karpat nieznanym, było rozróżnianie cieków źródłowych przymiotnikami: Biały – Czarny (Dunajec, Orawa, Czeremosz), Wielki – Mały. Podobnie zachodziły mechanizmy nazwotwórcze w dorzeczu Osławy. Dzisiaj przyjmuje się, że druga co do długości rzeka Bieszczadów Zachodnich ma swoje źródła pod Matragoną, a największym jej dopływem jest Osławica. Oba ciekі łączą się w Rzepedzi.

Il. 4. Oslawica (nr 17) na pograniczu Maniowa i Szczzerbanówki. Fragment roboczej mapy nazewnicznej. Dane wprowadzone przez p. Fecycz, Trzebusz 9.10.1995 rok

Czy kiedyś Oslawic było więcej, jak Wisłoczaków w dorzeczu Wisłoka? Materiały z badań terenowych oraz archiwalnej kartografii przyniosły pozytywną odpowiedź: Oslawa powyżej Maniowa była kiedyś Oslawicą. W pamięci mieszkańców tej wsi⁷ oraz Szczzerbanówki⁸, wysiedlonych w 1947 roku na Pomorze, zachowała się Oslawica, jako nazwa terenowa na pograniczu tych miejscowości (il. 4). Być może toponim ten wskazuje miejsce osady, znanej z lustracji z roku 1565, która później zanikła⁹. Na planie katastralnym Balnicy¹⁰ hydronim taki przypisany jest do najwyższego odcinka rzeki, położonego pod Matragoną (il. 5). Na katastrze Szczzerbanówki¹¹ ciekie opisane zostały inaczej. Potok pod wspomnianą górą to Oslawa, a jego prawy dopływ, płynący przez Szczzerbanówkę, to Oslawica (il. 6). Można wnioskować, że powyżej Maniowa, jeszcze w połowie XIX wieku, lokalnej społeczności znane były dwie Oslawice, z połączenia których powstawała Oslawa. Z najstarszych dokumentów wynika, że taki układ hy-

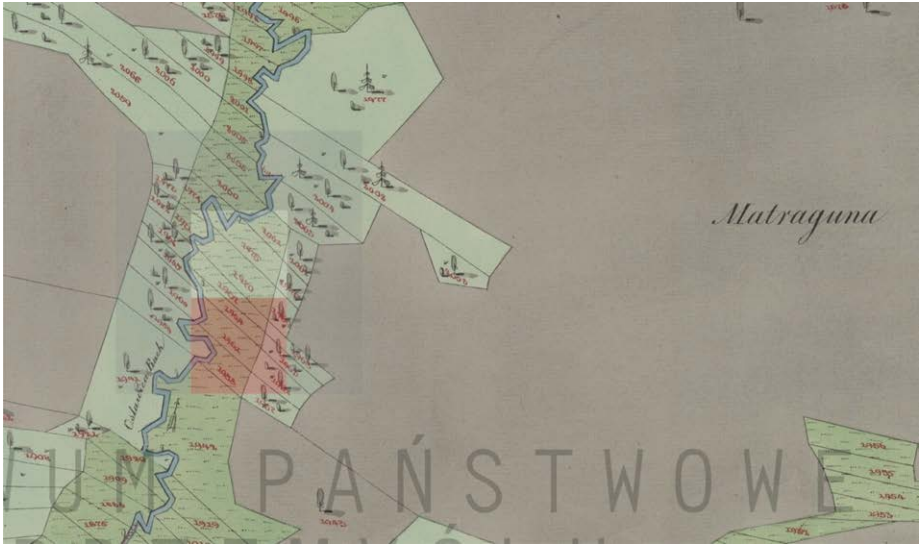
7 Wywiad swobodny: Mikołaj Łazoryszak (Maniów), Trzebiatów (8.08.1996). Przy wymienianiu informatorów nawiasie podano wieś pochodzenia, a za nawiasem miejsce zamieszkania podczas przeprowadzania wywiadu.

8 Wywiad korespondencyjny: p. Fecycz (Szczzerbanówka), Trzebusz (9.10.1995), wywiad swobodny: p. Fesio (Szczzerbanówka), Trzebusz (8.08.1996).

9 Por. A. Fastnacht, *Osadnictwo Ziemi Sanockiej w latach 1340–1650*, Sanok 2007, s. 172.

10 Archiwum Państwowe w Przemyślu, zespół 126 – archiwum geodezyjne (dalej APP 126): „Balnica”, sygn. 56/126/0/0/24M (1852).

11 APP 126: „Szczzerbanówka”, sygn. 56/126/0/0/1649M (1852).

Il. 5. Górna Oślawa jako Oślawica na planie katastralnym Balnicy

dronimii funkcjonował już przed 1400 rokiem¹². Być może najwyższa część zlewni zwała się wówczas Oślawicami, czego pozostałościami są przytoczone wyżej nazwy terenowe i wodne. W górskim dorzeczu Oślawy najstarszym ośrodkiem osadniczym było Szczawne (1433). Być może przed XV stuleciem najwyższa zlewnia tej rzeki mogła mieć ogólną nazwę Oślawice. Inaczej mówiąc, każda z dwóch rzek, które łączą się w Rzepedzi, była kiedyś Oślawicą. Zachodnia zachowała to miano do dzisiaj, a na większą, wschodnią, przeniesiono nazwę Oślawa.

W dorzeczu Oślawicy, nad którą leży Komańcza, charakterystycznymi hydronimami są Oślawiczki. Dane historyczne i prace terenowe przyniosły co najmniej trzy takie nazwy. Pierwsza odnosi się do dolnego biegu potoku Jawornik, między Rzepedzią a Komańczą. Znamy ją z aktów lokacyjnych wymienionych wsi z lat 1512¹³ i 1526¹⁴. Hydronim ten później zanikł, ale z opisu rozgraniczenia wymienionych osad wynika jednoznacznie, że chodzi o pierwotne określenie ciekaw Jawornik. Druga Oślawiczka zachowała się w Dołżycy. Nazwę taką znajdujemy w Metryce Józefińskiej¹⁵ oraz na mapie Kummerera¹⁶. Badania terenowe przyniosły ciekawe formy z protetyczną spółgłoską

12 A. Fastnacht, *Słownik historyczno-geograficzny...*, cz. 3, s. 17.

13 A. Fastnacht, *Słownik historyczno-geograficzny Ziemi Sanockiej w średniowieczu*, cz. 2, Brzozów–Wzdów–Rzeszów 1998, s. 40.

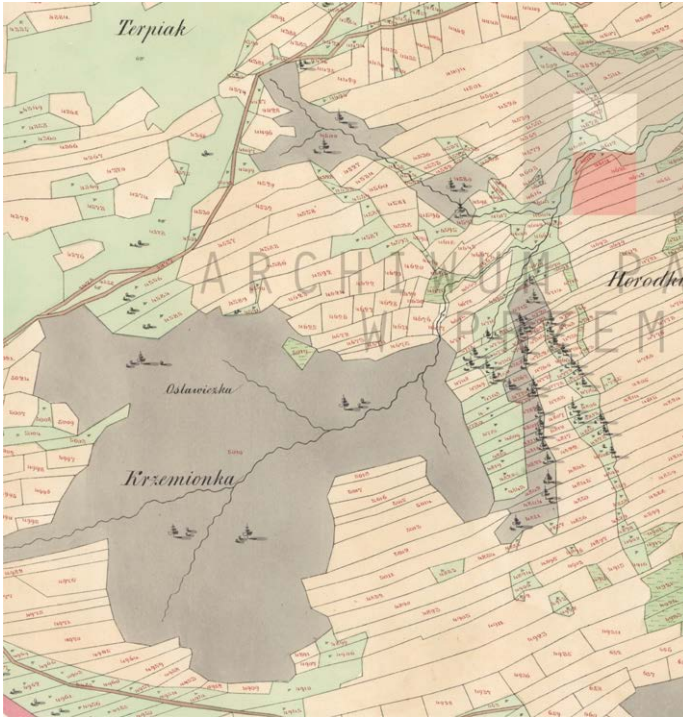
14 A. Fastnacht, *Słownik historyczno-geograficzny...*, cz. 3, s. 94.

15 J. Rieger, *Nazwy wodne dorzecza Sanu*, dz. cyt., s. 117.

16 Administrativ-Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien mit dem Grossherzogthume Krakau und den Herzogthümern Auschwitz, Zator und Bukowina in 60 Blättern, Carl Kummerer Ritter von Kummersberg. 1:115 200, 1855–1863.

Il. 6. Oslawa i Oslawica na planie katastralnym Szczerbanówki

Il. 7. Oslawiczka na planie katastralnym Oslawicy

„w”: Wisławiczka i Wisławiczki¹⁷. Kolejna Oslawiczka sygnuje potok źródłowy rzeki Oslawicy. Znamy ją z mapy katastralnej tej wsi¹⁸ (il. 7). W okresie międzywojennym Z. Stieber¹⁹ w sąsiednim Łupkowie zanotował toponim „*Pod Oslawyczky*” (Pod Oslawiczki), który najprawdopodobniej pozostaje w związku z omawianą nazwą.

Z krótkiego przeglądu hydronimii powyższego dorzecza wynika, że miejsce z początkami Oslawy koło Maniowa i Balnicy nazywano dawniej Oslawicą lub Oslawicami, z kolei dopływy Oslawicy płynącej przez Komańczę określano Oslawiczkami. Zastosowanie archaicznego sufiksu *-ica* oraz prostota mechanizmu tworzenia mian sekundarnych i jego powtarzalność wskazują, że sięgamy tu do starszych poziomów nazewniczych.

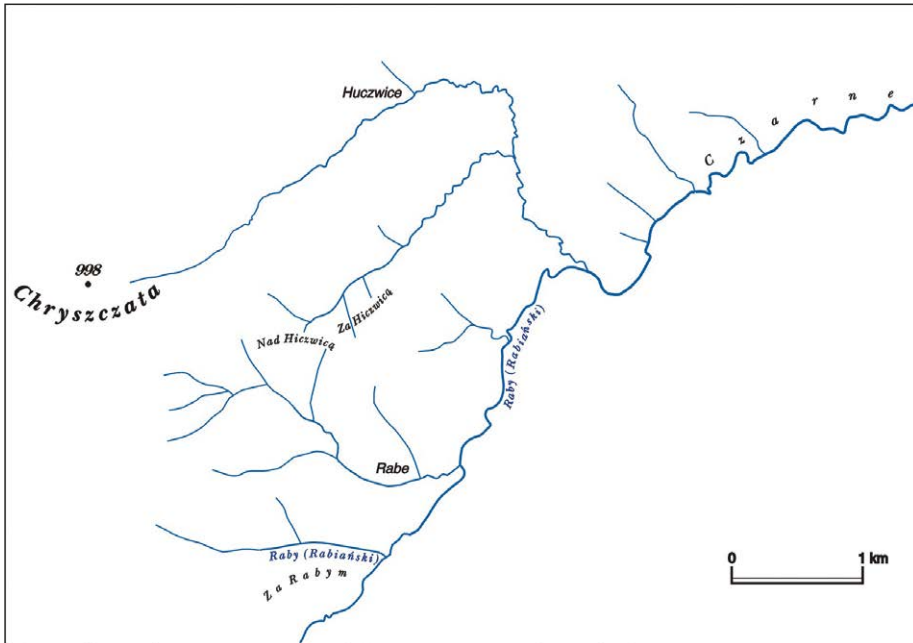
Dorzecze Hoczewki w górnej swojej części wyraźnie rozpadła się na dwie zlewnie: Jabłonki i potoku Rabskiego. Z. Stieber²⁰ zauważa, że dawna nazwa Hoczewki to Hoczew. Na podstawie analogii z poznanymi już dorzeczami Wisłoka i Oslawy można założyć, że kiedyś cała górna część omawianego dorzecza mogła mieć nazwę

17 Wywiad swobodny: Michał Krysyła (Dołżyca k. Komańczy), Radoszyce (1.05.1989), wywiady swobodne: Paraska Szaryj (Dołżyca k. Komańczy), Komańcza (29.08.2008, 14.10.2010).

18 APP 126: „*Oslawica*”, sygn. 56/126/0/0/1204M (1852).

19 Z. Stieber, *Toponomastyka Łemkowszczyzny*, cz. 2, *Nazwy terenowe*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 1949, s. 53.

20 Z. Stieber, dz. cyt., s. 18.

Il. 8. Układ hydronimii u wschodniego podnóża Chryszczatej

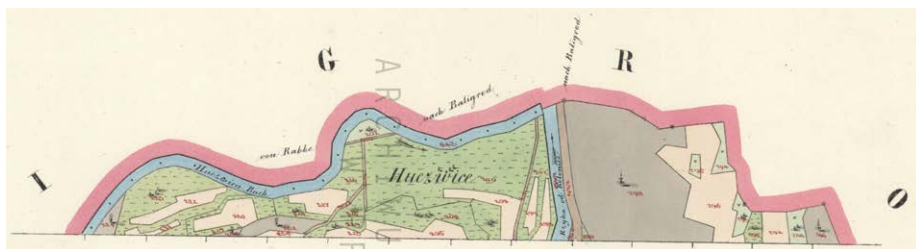
deminutywną i pluralną zarazem, czyli Hoczewki lub Hoczvice. Obszar desygnowany drugim z tych określeń zachował się u wschodniego podnóża Chryszczatej, w dorzeczu potoku Rabskiego, gdzie później założono – dziś już nieistniejącą – wieś Huczvice. Badania terenowe potwierdziły, że jeden z płynących tu potoków nazywał się Hoczwicą. Dawna mieszkanka Rabego pisała: *...po prawemu boci pry dorozu na seto Hiczwyci pole nazywały „Nadhiczwycej”*²¹. Z kolei indagacja z inną kobietą z tej samej osady przyniosła toponim Za Hiczwiciu (*Za Hiczwicoju*)²². Oba toponimy: Nad Hiczwicą i Za Hiczwicą odnoszą się do tego samego ciek i jednoznacznie – chociaż tylko pośrednio – wskazują, że przed ostatnią wojną Hoczwicą (Hiczwicą) był potok między Rabem a Huczwicami²³, dziś bezimienny (il. 8). W średniowiecznych dokumentach Hoczwiczka w lewej części górnego dorzecza Hoczewki jest odnotowana w roku 1511²⁴. Razem z nią wymieniony jest potok Czerni, po którym śladem onomastycznym jest nazwa lasu i część doliny potoku Rabskiego, zwana Czarne.

21 Wywiad korespondencyjny: Maria Proc (Rabe), Dublany k. Sambora (12.01.1996).

22 Wywiady swobodne: Maria Dobrzańska (Rabe), Cisna (04.1993, 14.10.2010).

23 Hydronim Hiczwyca w okresie międzywojennym w Rabem zapisał też Z. Stieber, dz. cyt., s. 28.

24 A. Fastnacht, *Słownik historyczno-geograficzny Ziemi Sanockiej w średniowieczu*, cz. 1, Muzeum PTTK w Brzozowie, Brzozów 1991, s. 154.

Il. 9. Toponim Huczvice w widłach Rabskiego i Jabłonki na planie katastralnym wsi Bystrze

Dzisiejszy potok Rabski ma różne zapisy na planach katastralnych. Na mapie Baligrodu jest to Rabber Bach²⁵, Huczwic – Huczwiczką Bach²⁶, a Bystrego – Huczwicką Bach²⁷. Na tej ostatniej w widłach cieków Rabskiego i Jabłonki mamy ponadto nazwę terenową Huczvice (il. 9). Nie została ona udokumentowana w czasie prac terenowych, dlatego nie podlega jednoznacznej interpretacji. Z jednej strony może być to toponim utworzony na mapie przez topografów w wyniku przeniesienia nazwy miejscowej na fragment terenu. Jeżeli jednak taka nazwa w tym miejscu funkcjonowała w przeszłości, to byłaby to „skamielina toponomastyczna”, mówiąca, że kiedyś i Jabłonka i Rabski były Huczvicami, a „potoki i wierzchowiny, spływające z góry Niezablec do rzeki Hoczewki (Hoczew)”²⁸ były ogólnie określane jako Huczvice (Hoczvice).

Wspomniany hydronim Jabłonka musiał pojawić się później niż Hoczewka (Hoczew), ale znany był już w roku 1498²⁹. Nazwa założonej nad nim osady – Jabłonki – najprawdopodobniej pochodzi od takiej samej nazwy terenowej, która swoim znaczeniem wskazuje miejsce, gdzie z kilku cieków – potoków Jabłonek – powstaje rzeczka Jabłonka³⁰. Mapy austriackie wskazują dwa różne takie potoki: od strony Habkowic³¹ i spod Wołosani³².

Środkową część Bieszczadów Zachodnich zajmuje dorzecze Solinki. Największym dopływem tej rzeki jest Wetlina (Wetlinka). Z przebiegu rozgraniczenia dóbr Kmitów i Balów z roku 1519 dowiadujemy się, że granica ta biegła wzdłuż starej drogi z Werlasu przez Tołstą na Szczytyszcze. Z tego ostatniego grzbietu schodziła do Solinki. Oznacza to, że w tamtym czasie tak określano dzisiejszą Wetlinę (Wetlinkę)³³. Ślady tego znajdujemy też w nazewnictwie terenowym. Najwyższy odcinek tej rzeki, położony

25 APP 126: „Baligród”, sygn. 56/126/0/0/23M (1852).

26 AAP 126: „Huczvice”, sygn. 56/126/0/0/571M (1852).

27 AAP 126: „Bystre”, sygn. 56/126/0/0/200M (1852).

28 Cytat za A. Fastnacht, *Słownik historyczno-geograficzny...*, cz. 1, s. 154.

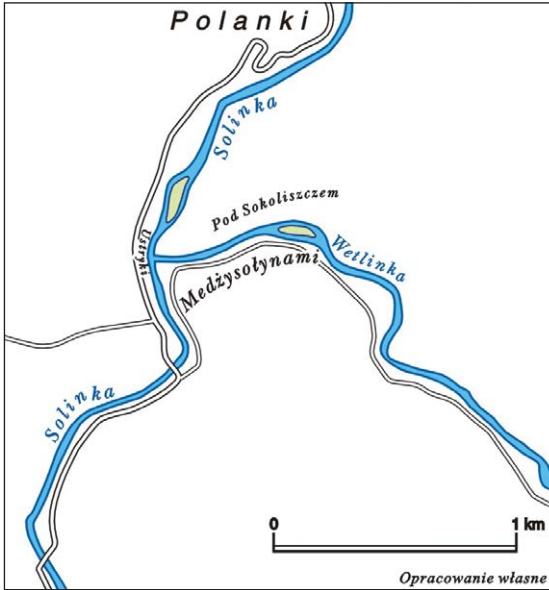
29 A. Fastnacht, *Słownik historyczno-geograficzny...*, cz. 2, s. 23.

30 Według J. Riegera nazwa potoku jest przyjęta z nazwy wsi, por. J. Rieger, dz. cyt., s. 64.

31 APP 126: „Jabłonki”, sygn. 56/126/0/0/602M (1852).

32 Galicia and Bucovina (1861–1864) – Second military survey of the Habsburg Empire, URL: <https://maps.arcanum.com/en/map/secondsurvey-galicia/?layers>

33 Por. A. Fastnacht, *Słownik historyczno-geograficzny...*, cz. 3, s. 144.

Il. 11. Toponim Medzysotyn w widłach Solinki i Wetlinki w Polankach

jednym arkuszu jako Solinka³⁸, a na sąsiednim jako Wetlinka³⁹. Podobny brak konsekwencji zauważyć można na mapie topograficznej WIG⁴⁰ z okresu międzywojennego, gdzie wymienione hydronimy występują na przemian. Ciekawostką jest fakt, że przed wysiedleniami w Polankach ciek ten nazywano Zawanka⁴¹. Miano to oznacza rzekę płynącą od strony Zawoja⁴².

Największą rzeką polskich Karpat jest San, który powstaje na terenie wsi Sianki, u wrót Przełęczy Użockiej. Hydronim ten był różnie kontynuowany w językach polskim (forma *San*) i ruskim (ukraińskim – forma *Sian*)⁴³. Nazwa Sianki oznacza miejsce, gdzie z połączenia wielu mniejszych cieków (Sanków – Sianków) powstaje rzeka San (Sian). Sianki – jako nazwa osady – znane są od roku 1580⁴⁴. Określenie samego miejsca musi być jednak starsze. Starsza jest też nazwa grzbietu Siańskie, który zamyka od wschodu całą górną zlewnię omawianej rzeki. Dane z terenu mówią⁴⁵, że oronim ten ma większy zasięg niż wynika to z map. Desygnuje nie tylko grzbiet na wysokości obu Tarnaw, ale także na północ od Dydiowej, czyli obejmuje jeszcze

38 *Franzsische Aufnahme*, 1:28 800 Wien, Kriegsarchiv nr katalog. B IX a 387, Coll. VIII sect. 14.

39 *Franzsische Aufnahme*, 1:28 800 Wien, Kriegsarchiv nr katalog. B IX a 387, Coll. VIII sect. 13.

40 „Dźwiniacz” (1:100 000), pas 52, słup 35, WIG, Warszawa, 1938.

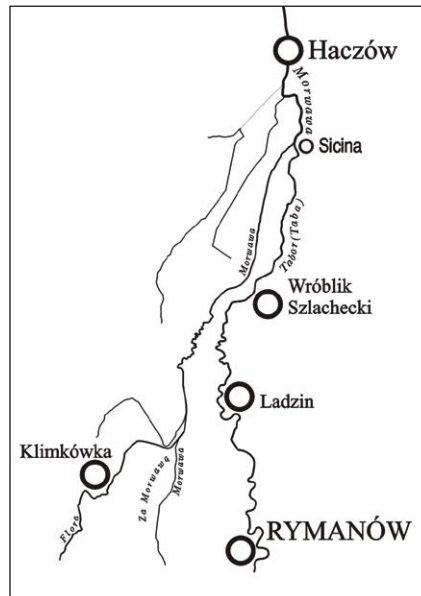
41 Wywiad korespondencyjny: Piotr Czarnecki (Polanki), Bukowiec (9.03.1996).

42 W wymowie miejscowej ludności przymiotnik utworzony od ojkonimu Zawój brzmiiał „zawański”, a nie „zawojski”.

43 Z. Stieber, *Polska i ruska nazwa Sanu*, „Język Polski”, t. 21, z. 6, 1936.

44 A. Fastnacht, *Osadnictwo Ziemi Sanockiej...*, s. 194.

45 Wywiad swobodny: Jozyf Stronśkyj (Dydiowa), Sebecziw (4.03.2016).

Il. 12. Współczesny układ hydronimów w okolicy Ladzina

pasemko Czerwonego Wierchu. Oronimy „*Sanyski i Bykow*” odnotowują już dokumenty z roku 1534⁴⁶, czyli wcześniej niż wymieniana po raz pierwszy w 1537 roku wieś Tarnawa, obejmująca wówczas najwyższą część dorzecza Sanu⁴⁷. Czy w hydronimii systemu rzecznej Sanu zachował się jakiś historyczny Sanek (Sianok)? Takim śladem może być ojkonim Sanok. Właśnie ta nazwa jest utworzona od Sanu za pomocą archaicznego przyrostka **-okb* o przypuszczalnej funkcji deminutywnej: ‘mały San’⁴⁸. Dzisiaj trudno w to uwierzyć, ale mogło być tak, że w jakiejś zamierzchłej przeszłości omawiana rzeka w swym górskim biegu mogła być zwana Sankiem (Siankiem?), a cała jej góraska zlewnia Sankami (Siankami). W taki układ nazw wyjątkowo dobrze wpisuje się potok Sanoczek, którego nazwa mówi, że uchodzi do Sanku (Sianku), a nie bezpośrednio do Sanu, jak Osławiczka do Osławicy.

Jednym ze starszych hydronimów na północnym przedpolu Beskidu Niskiego jest Mor(w)awa, nad którą lokowany był w roku 1376 Rymanów⁴⁹. Nazwa ta zachowała się do dzisiaj w Haczowie i Iskrzynie, gdzie odnosi się do dolnego biegu rzeki, oraz w Ladzynie, w którym desygnuje jej lewy dopływ. Powyżej tej miejscowości określenie to zostało wyparte przez miano Taba. Stało się to prawdopodobnie gdzieś między XV a XVI stuleciem i być może miało związek z pojawieniem się na tym obszarze ludności

46 A. Fastnacht, *Słownik historyczno-geograficzny...*, cz. 3, s. 127.

47 A. Fastnacht, *Słownik historyczno-geograficzny...*, cz. 1, s. 63.

48 M. Malec, *Słownik etymologiczny nazw geograficznych Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003, s. 214.

49 A. Fastnacht, *Słownik historyczno-geograficzny...*, cz. 3, s. 86.

wołoskiej. W drugiej połowie XIX w. w kartografii zaborczej zaczął rozpowszechniać się zniekształcony zapis Taby – Tabor (Tabu, Tabur)⁵⁰.

Współczesny układ hydronimii jest zatem następujący: Tabor po połączeniu z mniejszą Morawą przyjmuje jej nazwę. Wiemy jednak, że Tabor, właściwie Taba, to późniejsze określenie Morawy, która ma swoje źródła na terenie Królika Wołoskiego. Co ciekawe, na planie gruntowym Królika Polskiego interesująca nas rzeczka jest opisana jako „Morwawa Bach”⁵¹. Zatem widzimy, że w przeszłości powyżej Ladzina były dwie Morawy (il. 12). Zachodnia i mniejsza płynie od strony Klimkówki. Prawdopodobnie od czasu przybycia tam osadników ze Śląska, nosi niemiecką nazwę Flora⁵². Ale na planie katastralnym tej wsi dwa największe potoki to Morwawy⁵³. Obecnie nie da się rozstrzygnąć czy w połowie XIX stulecia w Klimkówce funkcjonowały równoległe nazwy wodne: Morwawa i Flora, czy też pierwsza z nich została przeniesiona przez kartografów na plan wsi z mapy Ladzina.

Występowanie dwóch Mor(w)aw obok siebie przenosi nas w czasy, gdy stałe osadnictwo skupiało się w dolinie Wisłoka, a dopiero stąd miało się kierować na południe, w stronę dzisiejszego Rymanowa.

Największą rzeką zachodniej części Beskidu Niskiego jest Wisłoka. Recypient ten przyjmuje dwa duże dopływy z przeciwnych stron w Jaśle – Jasiołkę i Ropę. Można by zadać pytanie: czy kiedyś, gdy procesy kolonizacyjne dotarły do okolic dzisiejszego Jasła, te trzy ciekły były wówczas Wisłokami? Zgromadzony materiał nazewniczy nie potwierdza jednak takiej tezy. Prawdą jest, że na mapie Miega⁵⁴ z końca XVIII wieku Jasiołka w swym dolnym biegu – poniżej Dukli – opisana została jako „Wisłoka”⁵⁵ (il. 13), ale jest to zapewne pomyłka, gdyż właściwa Wisłoka na tej karcie nie posiada żadnej identyfikacji. Na odcinku górskim, czyli w Beskidzie Niskim, Jasiołkę sygnuje dawna jej nazwa: „Jasel” lub „Jasiel”, znana od drugiej połowy XIII wieku⁵⁶. Od tego hydronimu pochodzą nazwy: Jasło, Jaśliska, Jasiel i Jasyki. Dwie pierwsze są powszechnie znane. Jasiel to obecnie nieistniejąca wieś, na terenie której rodzi się omawiana rzeka. Należy tu zaznaczyć, że do końca ostatniej wojny osada ta przez okolicznych mieszkańców nazywana była Jaselko⁵⁷. Toponim Jasyki sygnuje pole we wschodniej części Jasiela⁵⁸ (il. 14). Wszystkie te miana układają się wzdłuż rzeki od ujścia po jej

50 APP 126: „Ladzin”, sygn. 56/126/0/0/877M (1851); APP 126: „Rymanów”, sygn. 56/126/0/0/1456M (1852); APP 126: „Deszno”, sygn. 56/126/0/0/332M (1851), *Galicia and Bucovina* (1861–1864) – Second military survey of the Habsburg Empire, URL: <https://maps.arcanum.com/en/map/secondsurvey-galicia/?layers>.

51 APP 126: „Królik Polski”, sygn. 56/126/0/0/825M (1851).

52 Por. J. Rieger, dz. cyt., s. 48.

53 APP 126: „Klimkówka”, sygn. 56/126/0/0/719M (1851).

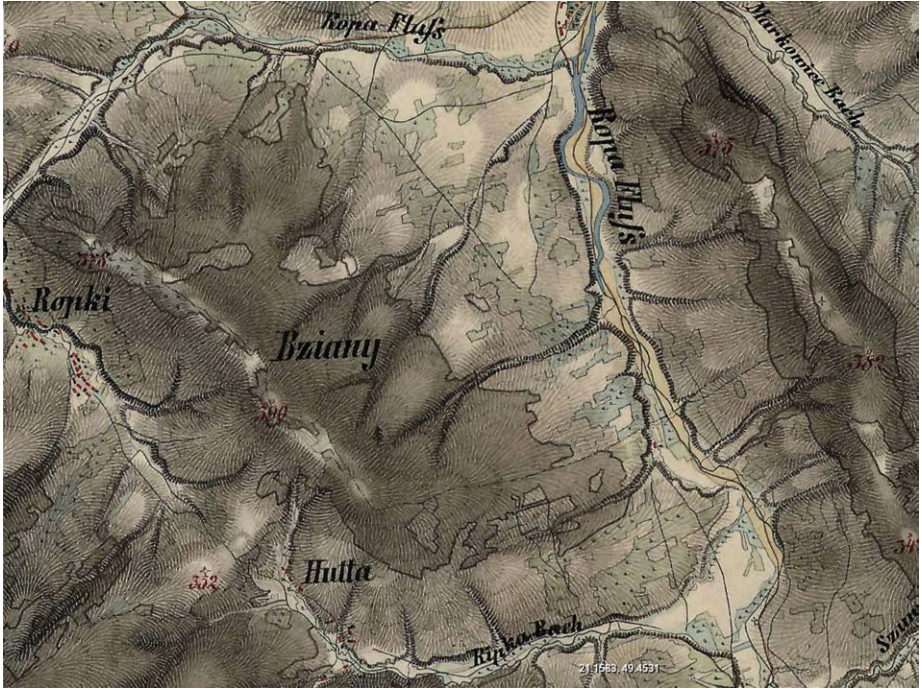
54 Galizien und Lodomerien (1779–1783) – First Military Survey, URL: <https://maps.arcanum.com/en/map/firsurvey-galicia/?layers>

55 Między Wrocanką a Jasłem występuje dwukrotnie podpis Wisłoka i raz Wisłok.

56 W. Lubaś, *O nazwie miejscowej Jasło*, dz. cyt., s. 122.

57 Wywiad swobodny: Michał Fenkanyn, Wisłok Wielki (12.08.1990); Z. Stieber, *Toponomastyka Łemkowszczyzny*, cz. 1. *Nazwy miejscowości*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź 1949, s. 21.

58 Wywiady swobodne: Stefan Petryk (Jasiel), Mokre (8.09.1990, 30.09.1995).

Il. 15. Ropki – lewe dopływy Ropy koło Hańczowej i Wysowej – fragment II zdjęcia austriackiego

źródła, od nazwy najstarszej do najmłodszej: Jasło (pierwotnie Iasiel – 1262 r.⁵⁹) – Jaśliśka (Jaselska – 1389 r. i Jassliśka 1434 r.⁶⁰) – Jasiel (1559 r.⁶¹) – Jastyki. Pierwotna nazwa Jasła była równa hydronimowi. Pluralna postać Jaśliśk może wskazywać, że w zamierzczłych czasach łączące się tu ciekły – Jasiołka, Bielcza i Chyżny – mogły być też określane jako Jasła lub Jasełka. O współwystępowaniu tych form świadczy wspomniane wyżej wahanie się ojkonimu Jasiel – Jasełko w dawnej gwarze łemkowskiej. Słowo *Jastyk* jest drugim wariantem zdrobnienia od Jasiel.

Podobnie układają się ojkonimy w dolinie lewego dopływu Wisłoki: Ropa – Ropica – Ropki. Osada sygnowana pierwszą nazwą, z najstarszą wzmianką z roku 1393, była lokowana na prawie niemieckim jako wieś starostwa bieckiego⁶². Względnie młodszy jest hydronim Ropica⁶³ – pierwotna nazwa dzisiejszej Sękówki – zapisany później w dwóch ojkonimach, położonych na południe od Gorlic. Leżące w głębi gór Ropki mogą przenosić w bardziej odległą przeszłość niż się wydaje. Budowa tego

59 W. Lubaś, *O nazwie miejscowej Jasło*, dz. cyt.

60 S. Rospond, *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*, Ossolineum, Wrocław 1984, s. 123.

61 A. Fastnacht, *Osadnictwo Ziemi Sanockiej...*, s. 160.

62 S. Kuraś, *Osadnictwo i zagadnienia wiejskie w Gorlickiem do połowy XVI w.*, [w:] *Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1968, s. 88.

63 Por. J. Rieger, *Słownictwo i nazewnictwo łemkowskie*, WN Semper, Warszawa 1995, s. 202.

słowa oraz umiejscowienie względem rzeki głównej są analogiczne, jak znanych już Wisłoczków. Dawne mapy austriackie⁶⁴ wskazują, że Ropki (łemk. *Ripky*) to dwa lewe dopływy Ropy, uchodzące do recypienta w Hańczowej i Wysowej (il. 15). Ten układ hydronimów potwierdziły badania terenowe R. Topolskiego⁶⁵. S. Kuraś⁶⁶ przytacza argumenty historyczne i onomastyczne, z których wynika, że dolina Ropy po Wysową była częściowo zagospodarowana jeszcze w okresie przedwołoskim.

Nie udało mi się wychwycić podobnych prawidłowości nazewniczych w górskiej – czyli położonej powyżej Nowego Żmigrodu – zlewni Wisłoki. Własne prace terenowe przyniosły wiele zapisów toponomastycznych z dolin Wilszni i Ryjaka, ale nie ma wśród nich nazw, które korelowałyby z okresem poprzedzającym stałe osadnictwo. Najwyżej położony odcinek Wisłoki, dziś z nieistniejącymi łemkowskimi wsiami: Radocyną, Nieznajową, Długiem i Rostajnem, jest od czasu powojennych wysiedleń pustynią nazewniczą.

Przytoczone powyżej mechanizmy nazwotwórcze funkcjonowały w omawianej części Karpat przez wiele stuleci. W okresach późniejszych, gdy osadnictwo już się rozwinęło, analogiczne procesy zachodziły w dolinach mniejszych cieków (tab. 1).

Tabela 1. Wybrane nazwy cieków i ich obszarów źródłkowych w Bieszczadach Beskidzie Niskim. Opracowanie własne

Lp.	Nazwa cieku	Nazwa obszaru źródłkowego	Uwagi
1.	Muczny	Muczne	w obszarze źródłkowym powstała osada Muczne
2.	Wołosaty	Wołosate	w obszarze źródłkowym powstała wieś Wołosate
3.	Hulski	Hulszczyki ⁶⁷	w górnej części doliny potoku zachowała się nazwa Hulszczyki
4.	Tworyńczyk	Tworyńczyki ⁶⁸	Tworyńczyk (na mapach Tworylczyk) – lewy dopływ Sanu. Obszar źródłowy to (Tworyńczyki Jaśkowe i Klukowe)

64 Galizien und Lodomerien (1779–1783) – First Military Survey, URL: <https://maps.arcanum.com/en/map/firstsurvey-galicia/?layers>, Galicia and Bucovina (1861–1864) – Second military survey of the Habsburg Empire, URL: <https://maps.arcanum.com/en/map/secondsurvey-galicia/?layers>, Habsburg Empire (1869–1887) – Third Military Survey (1:25000), URL: <https://maps.arcanum.com/en/map/thirdsurvey25000/?layers>.

65 R. Topolski, *Nazwy miejscowe Beskidu Gorlickiego*, Studenckie Koło Przewodników Beskidzkich, Warszawa 1985, s. 68 i załączone mapy nazw miejscowych.

66 S. Kuraś, *Osadnictwo i zagadnienia wiejskie w Gorlickiem...*, dz. cyt., s. 68–69.

67 Wywiady swobodne: Olena i Jan Pieklak, Hulskie (04.1993, 08.1993, 17–18.09.1993).

68 Wywiady korespondencyjne: Michał Hruszewicz (Krywe), Dobrogoszcz k. Szczecinka (25.07.1994, 24.08.1994, 23.02.2004), wywiad swobodny, Dobrogoszcz k. Szczecinka (16–18.07.1996).

Tabela 1. Ciąg dalszy

Lp.	Nazwa ciek	Nazwa obszaru źródłiskowego	Uwagi
5.	Wołkowyja	Wołkowyjki ⁶⁹	źródlika na wschodnim stoku Markowskiej koło wsi Górzanka
6.	Stężnica	Stężniczki ⁷⁰	w dorzeczu Hoczewki, na wschód od Baligrodu, pod górą Markowską
7.	Żernica	Żerniczki	w dorzeczu Hoczewki. Nazwa Żernica wyparta na mapach przez wprowadzenie na mapach źle umiejscowionego i zniekształconego hydronimu Ruchlin (faktycznie Rublin)
8.	Balnica	Balniczki ⁷¹	w dorzeczu górnej Osławy, na południowy zachód od dawnej wsi Balnica
9.	Tarnawka	Tarnawki ⁷²	w dorzeczu Osławy, obszar źródłiskowy pod Chryszczatą
10.	Kamianka	Kamionki	w dorzeczu Tarnawki, w obszarze źródłiskowym powstała wieś Kamionki
11.	Połonka	Połonki ⁷³	w zachodnim dorzeczu Osławy. Nazwa terenowa Połonki jest na obszarze Przybyszowa
12.	Sanoczek	Sanoczki	dwa źródłowe potoki płynące spod Bukowicy. W miejscu ich połączenia powstał przysiółek o nazwie Sanoczki.
13.	Mutnik	Mutniki	w dorzeczu Wisłoka, pogranicze Moszczańca, Surowicy i Woli Niższej
14.	Lipowiec	Lipowczyki	obszar źródłiskowy na terenie wsi Czeremcha, dawny potok Lipowiec obecnie ma nazwę Bielcza, na wielu mapach błędnie Bełcza
15.	Iwełka	Iwełki	obszar źródłiskowy w dorzeczu Wisłoka, na terenie wsi Chyrowa. Na mapach nazwa Iwełki została przekreślona na Igiełki.
16.	Mszana	Mszanki	teren w dolnej Mszanie koło Tylawy. Nazwa wskazuje, że płynący w pobliżu Wadernik też mógł być w przeszłości Mszaną

Tworzone przez dawnych mieszkańców Karpat nazwy wodne w XIX stuleciu w znacznej części zostały zastąpione hydronimią wprowadzoną arbitralnie na plany

69 Wywiad swobodny: Stanisław Sidorski, Górzanka (04.1995).

70 Wywiad swobodny: Piotr Galant, Stężnica (9.02.1993), wywiad korespondencyjny: Włodzimierz Kowal (Stężnica), Resko (29.12.2000).

71 Wywiady bezpośrednie: Stefan Seńko (Balnica), Smolnik (24.06.1989, 25.01.1991).

72 Wywiad korespondencyjny: dawni mieszkańcy wsi Kamionki, Hermaniówka k. Borszczowa (27.01.2000).

73 Wywiad swobodny: Michał Szaryj (Przybyszów), Rzepedź (9.07.1989).

katastralne i opracowane na ich bazie mapy topograficzne. W ten sposób w wielu przypadkach obowiązujące stały się nazwy cieków utworzone od ojkonimów, np. potok Rabski zastąpił Huczwicę, Kalniczka – Tarnawkę. Mnogość takich przypadków w kartografii – nie tylko dawnej – spowodowała, że dzisiaj taką relację nazwy miejscowej do wodnej uważa się prawie za oczywistą. Ale przytoczone w niniejszej pracy przykłady, sięgające często w odległą przeszłość, mówią, że było inaczej.

Wiele mian wodnych na mapach, zwłaszcza zaborczych, zostało zniekształconych lub zmienionych, np.: dawna Taba to dzisiaj Tabor, Jasiel – Jasiołka, Tworyńczyk – Tworylczyk, Rublin – Ruchlin. Nazwy takie nie zawsze podlegają prawidłowej interpretacji i tym samym nie mogą być należycie wykorzystane w nauce.

Bibliografia

Wywiady korespondencyjne (respondenci w kolejności alfabetycznej)

Czarnecki Piotr (Polanki), Bukowiec (08.1995, 09.03.1996).

dawni mieszkańcy wsi Kamionki, Hermaniwka koło Borszczowa (27.01.2000).

p. Fecycz (Szczerbanówka), Trzebusz (9.10.1995).

Hruszewicz Michał (Krywe), Dobrogoszcz k. Szczecinka (25.07.1994, 24.08.1994, 23.02.2004).

Kowal Włodzimierz (Stężnica), Resko (29.12.2000).

Mynio Szymon (Polany Surowiczne), Miastko (29.04.1991).

Proc Maria (Rabe), Dubljany k. Sambora (12.01.1996).

Wywiady swobodne (respondenci w kolejności alfabetycznej)

Buchwak Władysław (Wetlina), Lesko (04.1993, 09.1994).

Dobrzańska Maria (Rabe), Cisna (04.1993, 14.10.2010).

Dziuba Bazyli (Wetlina), Wyszewo k. Koszalina (03.07.1996).

Fenkanyn Michał, Wisłok Wielki (12.08.1990).

p. Fesio (Szczerbanówka), Trzebusz (8.08.1996).

Galant Piotr, Stężnica (9.02.1993).

Hruszewicz Michał (Krywe), Dobrogoszcz k. Szczecinka (16–18.07.1996).

Jurysta Bazyli (Polanki), Urowo k. Hawy (13.07.1995).

Krysina Michał (Dołżyca koło Komańczy), Radoszyce (1.05.1989).

Łazoryszak Mikołaj (Maniów), Trzebiatów (8.08.1996)

Maszczyk Jan (Polanki), Terka (12.02.1993).

Petryk Stefan (Jasiel), Mokre (8.09.1990, 30.09.1995).

Pieklak Olena i Jan, Hulskie (04.1993, 08.1993, 17–18.09.1993).

- Seńko Stefan (Balnica), Smolnik (24.06.1989, 25.01.1991).
Sidorski Stanisław, Górzanka (04.1995).
Stronskýj Josyf (Dydiowa), Sebecziw (4.03.2016).
Szaryj Michał (Przybyszów), Rzepedź (9.07.1989).
Szaryj Paraska (Dołżyca koło Komańczy), Komańcza (29.08.2008, 14.10.2010).

Opracowania

- Babik Z., 2001, *Najstarsza warstwa nazewnictwa na ziemiach polskich w granicach wczesnośredniowiecznej słowiańszczyzny*, Universitas, Kraków.
- Bednarczuk L., 1973, *Zagadnienie przedślowiańskiej hydronimii Karpat*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie”, t. 47, „Prace Językoznawcze”, t. 2, Kraków.
- Fastnacht A., 1991, *Słownik historyczno-geograficzny Ziemi Sanockiej w średniowieczu*, cz. 1. Brzozów.
- Fastnacht A., 1998, *Słownik historyczno-geograficzny Ziemi Sanockiej w średniowieczu*, cz. 2. Brzozów–Wzdów–Rzeszów.
- Fastnacht A., 2002, *Słownik historyczno-geograficzny Ziemi Sanockiej w średniowieczu*, cz. 3. TW Societas Vistulana, Kraków.
- Fastnacht A., 2007, *Osadnictwo Ziemi Sanockiej w latach 1340–1650*, Sanok 2007.
- Kuraś S., 1968, *Osadnictwo i zagadnienia wiejskie w Gorlickiem do połowy XVI w.*, [w:] *Nad rzeką Ropą. Szkice historyczne*, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
- Lubaś W., 1961, *O nazwie miejscowej Jasto*, „Onomastica”, R. 7, Wrocław–Kraków.
- Malec M., 2003, *Słownik etymologiczny nazw geograficznych Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Rieger J., 1969, *Nazwy wodne dorzecza Sanu*, „Prace Onomastyczne”, t. 12, Wyd. PAN, Warszawa–Wrocław–Kraków.
- Rieger J., 1995, *Słownictwo i nazewnictwo łemkowskie*, WN Semper, Warszawa.
- Rospond S., 1984, *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*, Ossolineum, Wrocław.
- Stieber Z., 1936, *Polska i ruska nazwa Sanu*, „Język Polski”, t. 21, z. 6.
- Stieber Z., 1948, *Toponomastyka łemkowszczyzny*, cz. 1, *Nazwy miejscowości*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź.
- Stieber Z., 1949, *Toponomastyka łemkowszczyzny*, cz. 2, *Nazwy terenowe*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź.
- Topolski R., 1985, *Nazwy miejscowe Beskidu Gorlickiego*, Studenckie Koło Przewodników Beskidzkich, Warszawa.
- Wilkoń A., 1963, *Polskie nazwy miejscowe od nazw wodnych*, „Onomastica”, R. 8, z. 1–2, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, Wrocław.

Mapy

Plany katastralne – Archiwum Państwowe w Przemyślu, zespół 126 – archiwum geodezyjne:

„Baligród”, sygn. 56/126/0/0/23M (1852).

„Balnica”, sygn. 56/126/0/0/24M (1852).

„Bystre”, sygn. 56/126/0/0/200M (1852).

„Deszno”, sygn. 56/126/0/0/332M (1851).

„Huczvice”, sygn. 56/126/0/0/571M (1852).

„Klimkówka”, sygn. 56/126/0/0/719M (1851).

„Królik Polski”, sygn. 56/126/0/0/825M (1851).

„Ladzin”, sygn. 56/126/0/0/877M (1851).

„Oslawica”, sygn. 56/126/0/0/1204M (1852).

„Rymanów”, sygn. 56/126/0/0/1456M (1852).

„Szczerbanówka”, sygn. 56/126/0/0/1649M (1852).

Mapy topograficzne:

Administrativ-Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien mit dem Grossherzogthume Krakau und den Herzogthümern Auschwitz, Zator und Bukowina in 60 Blättern, Carl Kummerer Ritter von Kummersberg. 1:115 200, 1855–1863.

Dźwiniacz (1:100 000), pas 52, słup 35, Warszawa, WIG, 1938.

Josephinische Aufnahme, 1:28 800, Wien, Kriegsarchiv, nr katalog. B IX a 390, arkusze Coll. XIV sect. 123 i Coll. XIV sect. 125.

Franziseische Aufnahme, 1:28 800 Wien, Kriegsarchiv nr katalog. B IX a 387, Coll. VIII sect. 14.

Franziseische Aufnahme, 1:28 800 Wien, Kriegsarchiv nr katalog. B IX a 387, Coll. VIII sect. 13.

Mapy internetowe:

Galicia and Bucovina (1861–1864) – Second military survey of the Habsburg Empire, URL: <https://maps.arcanum.com/en/map/secondsurvey-galicia/?layers>

Galizien und Lodomerien (1779–1783) – First Military Survey, URL: <https://maps.arcanum.com/en/map/firstsurvey-galicia/?layers>

Habsburg Empire (1869–1887) – Third Military Survey (1:25000), URL: <https://maps.arcanum.com/en/map/thirdsurvey25000/?layers>

STRESZCZENIE

Najstarsze nazwy wodne i utworzone na ich bazie toponimy Bieszczadów Zachodnich i Beskidu Niskiego

Motywy przewodnim niniejszej pracy jest szczególna relacja nazw rzek karpackich do określić sygnujących ich obszary źródłiskowe we wczesnym etapie rozwoju osadnictwa. Punktem wyjścia jest rzeka Wisłok i średniowieczna nazwa jej górnej zlewni – *Wysloczkie*. Uchwycone tu prawidłowości dają się zauważyć także w dorzeczach Osławy, Hoczewki, Solinki i Sanu w Bieszczadach Zachodnich oraz Jasiołki i Ropy w Beskidzie Niskim, a także w dolinach wielu mniejszych cieków. Część pierwotnych nazw górskich zlewni zapisana została w nazwach później powstałych miejscowości, np. Wisłoczek, Huczvice, Sianki, Ropki, a niektóre w nazwach terenowych, np. Tarnawki, Żerniczki, Tworyńczyki. Szczególnie trudne było ustalenie tych ostatnich korelatów, gdyż większość z nich po powojennych wysiedleniach ludności została zapomniana. Bazę materiałową pracy stanowią własne dane toponimiczne (ok. 12 tys. nazw), w tym kilkaset hydronimów, uzyskane od miejscowej ludności drogą wywiadów. Materiał porównawczy pochodzi z prac historycznych, głównie A. Fastnacha, oraz archiwalnych map badanego obszaru.

SŁOWA KLUCZOWE

hydronimia Karpat, toponimia Karpat, historia osadnictwa, Bieszczady Zachodnie, Beskid Niski

ABSTRACT

The Oldest Water Names and the Toponyms of the Western Bieszczady and Beskid Niski Formed on their Basis

The leitmotif of this study is the particular relationship of the names of Carpathian rivers to the terms signalling their source areas in the early stages of settlement development. The starting point is the Wisłok River and the medieval name of its upper catchment – *Wysloczkie*. The patterns captured here can also be seen in the basins of the Osława, Hoczewka, Solinka and San in the Western Bieszczady, and the Jasiołka and Ropa in the Beskid Niski, as well as in the valleys of many smaller watercourses. Some of the original mountain names of the catchment area were incorporated in the names of later settlements, e.g. Wisłoczek, Huczvice, Sianki, Ropki, and some in area names, e.g. Tarnawki, Żerniczki, Tworyńczyki. It was particularly difficult to establish the latter correlates, as most of them were forgotten after the post-war population displacements. The material base of the work consists of the author's own toponymic data (approximately 12,000 names), including several hundred hydronyms, obtained from local people through interviews. The comparative material comes from historical works, mainly by A. Fastnacht, and archival maps of the studied area.

KEY WORDS

Carpathian hydronymics, Carpathian toponymy, history of settlements, Western Bieszczady, Beskid Niski